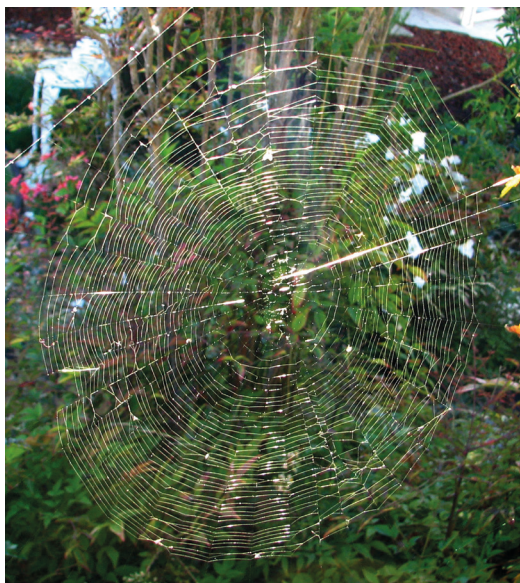

Hur ska VÄGEN FRAMÅT se ut?

Senast Bulletin hade vibrationer och arbete med vibrerande verktyg som tema var fem år sedan. Redan då hade vi målet att skriva och berätta om insatser, innovationer och om engagerade människor som satsade och verkade för att på sikt minska vibrationsexponering. Detta snarare än att uppta numret med artiklar som beskrev hur farligt och dåligt arbete med vibrerande verktyg och maskiner kan vara. Vi tyckte redan då att det var väl beskrivet och känt. I denna Bulletin är åter vibrationer det bärande temat och vi backar inte från tänket från fem år tillbaka. Det är väl bekant att arbete med vibrerande verktyg i allt för många fall skadar människor som arbetar i sådana miljöer. Vi vill snarare blicka framåt och försöka se på tänkbara lösningar på den problematik som finns på området.

I detta nummer får sex aktörer som alla har arbete med vibrerande verktyg på sin agenda i olika grad ge sin syn bland annat på hur framtiden ser ut. Men de ger också en bild av hur de ser på hur utvecklingen i frågan sett ut under de fem sedan vi senast hade detta tema.

En samlad bild som intervjuerna med de sex aktörerna ger är bland annat att man ser ljusst på framtiden. Dels för att många blivit mer medvetna om problematiken under senare år och att många av dessa är väldigt engagerade i att hitta lösningar. Men många ser också att ingen är viktigare än någon annan i detta arbete utan att det är ett tätt samarbete mellan många som gör att vi kan komma till rätta med vibrationsskadorna.

En väldigt fin metafor för detta ger företagsläkare Carl Antonson i sin intervju. Han ser samarbetet som ett stort spindelnät där varje specialitet/aktör har sitt egna rum men som samtidigt är en fin plattform där kompetenser kan mötas, arbeta tillsammans och lära sig av varandra. Den metaforen tar vi rakt av till denna ledare för vi ser också det. Tack Carl! I det spindelnätet kan vi samtidigt fånga upp de som drabbas på ett negativt sätt av arbete med vibrerande verktyg. Inte för att kaka upp dem utan naturligtvis för att de ska landa mjukt och kunna dra nytta av den kompetens och den samarbetsvilja och strävan mot det goda som finns i spindelnätet. Vi tycker den bilden är ett fint sätt att beskriva vägen framåt!

Bilden på glaskross är på ett sätt förvillande och kanske lite skrämmande lik ett spindelnät. Det är nog så att en del av de som drabbas av vibrationsskador i sitt arbetsliv faktiskt kan liknas lite med den bilden. Skadorna man kan få kan bli så permanenta att de inte går att reparera eller bota och i en del fall har karriärer och arbetsliv blivit krossade som sköraste glas. Det är inte OK!

Här både kan och måste vi välja vilken som är VÄGEN FRAMÅT.

Catarina Nordander
Överläkare
Zoli Mikoczy
Redaktör
Arbets- och miljömedicin Syd

1. Ledare: Hur ska vägen framåt se ?

2. Vad är en medicinsk kontroll?

Kalender.

Rapporter.

3. Höga vibrationsnivåer på gymnasieskola.
Vibrationer och hudförändringar.

4. MEBA lägger ribban!

(Tidig) Kunskap är makt.

INTERVJUER på sidorna 5 - 8:

5. Swedish Rental.
Byggnads.

6. Företagshälsovården Feelgood.

Arbetsmiljöverket.

7. Byggföretagen.

8. RISE - Research Institutes of Sweden.

Vad är en medicinsk kontroll?

Medicinsk kontroll är ett samlingsnamn för medicinska åtgärder som ingår i arbetsmiljöarbetet. Det kan vara läkarundersökningar eller andra hälsoundersökningar. I kontrollen kan ingå provtagningar, undersökning av hjärta och lungfunktion, enkätfrågor och/eller ett samtal med till exempel en företagssköterska. Medicinska kontroller är inriktade på ett antal olika yrken och exponeringar med särskilda hälsorisker eller krav på fysisk och/eller psykisk förmåga. Vilka områden det gäller, och vad som ska ingå i en viss kontroll, finns reglerat i Arbetsmiljöverkets (AV) föreskrift ”Medicinska kontroller i arbetslivet”, [AFS 2019:3](#) (som 1 nov 2019 ersatte AFS 2005:6).

Syftet med medicinska kontroller är att upptäcka tidiga tecken på ohälsa i arbetsmiljön och att skydda särskilt känsliga personer. Det kan också vara att kontrollera att arbetstagarerna har tillräcklig fysisk eller psykisk förmåga för att utföra sina arbetsuppgifter utan ökad risk för olycksfall i särskilt riskfyllda arbeten.

När det gäller arbete med vibrerande verktyg, är arbetsgivaren skyldig att erbjuda medicinsk kontroll men arbetstagarerna kan tacka nej till erbjudandet utan att det medför konsekvenser för anställningen. Den medicinska kontrollen ska innehålla test av relevanta nerver, kärl och muskler.

Arbetsgivaren ska anordna medicinska kontroller för de arbetstagarerna som kommer att sysselsättas eller sysselsätts i arbete som innebär exponering för vibrationer om exponeringen:

- överstiger insatsvärdet för hand- och armvibrationer enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om vibrationer,
- sker på sådant sätt att misstanke finns om att exponeringen kan orsaka ohälsa, eller
- orsakat vibrationsskador, eller gett misstanke om vibrationsskador, hos en annan arbetstagarer, som har exponerats på ett liknande sätt.

Ulla Andersson
Miljösköterska, leg. Sjuksköterska
ulla.bk.andersson@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

KALENDER

HÖSTENS KURSER KOMMER ATT HÅLLAS DIGITALT OCH VI ARRANGERAR DESSA PÅ DISTANS.

DETTA KAN B.L.A. INNEBÄRA TIDIGARE GIVNA KURS DATUM FLYTTAS FRAMÅT. FÖR UPPDATERAD INFO SE [AMM SYDS HEMSIDA](#).

KURS: ARBETE MED HANDHÅLLNA VIBRERANDE VERKTYG RISKBEDÖMNING, PREVENTION OCH MEDICINSK KONTROLL

Kursen omfattar medicinska, tekniska och ergonomiska aspekter av arbete med vibrerande verktyg.

Tid: Tisdag 3 november 2020.

Målgrupp: Sjuksköterskor, läkare, arbetsmiljöingenjörer och ergonomer inom företagshälsövård samt arbetsmiljöansvariga och arbetsmiljöinspektörer.

Kostnad: 2000:- / 2250:-.

Vid frågor kontakta: jenny.gremark-simonsen@skane.se eller 046-17 31 85

KURS: LUNGSJUKDOMAR I ARBETSLIVET

Kursen omfattar lung- och luftvägssjukdomar i arbetslivet, kemiska hälsorisker, medicinska kontroller och gällande föreskrifter.

Tid: Onsdag 11 november 2020.

Målgrupp: Läkare, sjuksköterskor och arbetsmiljöingenjörer inom företagshälsövård samt arbetsmiljöansvariga.

Kostnad: 2000:- / 2250:-.

Vid frågor kontakta: else.akerbergkrook@skane.se eller 046-17 31 85

KURS: BELASTNINGSERGONOMI

Kursen omfattar grunderna i belastningsergonomi vad avser riskfaktorer och hur dessa kan mätas och bedömas. Hälsoeffekter av dålig ergonomi. Systematisk kartläggning av hälsotillstånd hos riskgrupper. Exempel på preventiva insatser på individ och gruppnivå, och hur man kan utvärdera effekten av detta. Regelverk, inklusive nya regler kring handintensivt arbete. Systematiskt arbetsmiljöarbete. Teamarbete på AMM runt en patient. Att se patienten som en indikator på dålig arbetsmiljö med risk även för arbetskamrater.

Tid: Onsdag 21 oktober 2020 och torsdag 2 november 2020. (Två halvdagar)

Målgrupp: ST-läkare i Arbets- och miljömedicin och Arbetsmedicin (har företräde till kursplats), ergonomer, läkare, yrkes- och miljöhygieniker, beteendevetare och sköterskor på arbets- och miljömedicinsk klinik samt ergonomer i företagshälsövård.

Kostnad: 5500:- (inklusive måltider och gemensam middag).

Vid frågor kontakta: jenny.gremark-simonsen@skane.se eller 046-17 31 85

Mer information om och anmälan till våra kurser och utbildningar finns på vår hemsida <http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/utbildningar/>.

NYA RAPPORTER FRÅN AMM SYD

Besök <http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/rapporter/> för att se AMM Syds senaste rapporter.

Eller klicka på respektive sida nedan i nätupplagan för att direkt öppna rapporten.

- 1 Miljömedicinskt utlåtande rörande förekomst av dioxiner i enskilda brunnar i Saleboda, Karlskrona kommun.
- 2 Miljömedicinskt utlåtande rörande föroreningar i damm och luft. Kommendanthuset - Malmö muséer.
- 3 Hand-armvibrationer för byggverktyg vid takarbete.

HÖGA VIBRATIONSNIVÅER PÅ GYMNASIESKOLA

På AMM Syd träffar vi många patienter med besvär ifrån händerna. Hösten 2019 kom bland annat en 23-årig betongarbetare för utredning av vibrations-skador. Vi kan kalla honom ”Per”.

Pers historia vittnar om att elever på våra praktiska gymnasieprogram utsätts för hälsorisker redan under sin utbildning.

Per började få besvär med nedsatt styrka och ökad köldkänslighet i sina händer redan efter 3 års arbete som betongarbetare. De följande två åren förvärrades besvären successivt. Vid besöket hos oss beskriver han närmast konstant domning och svaghet i händerna samt smärta strålandes upp i armbågarna. Därtill skakningar i händerna efter arbete med vibrerande verktyg och efter kraftansträngning, samt vita fingrar vid exponering för kyla, fukt och vibrationer. Han upplever även en ökad fumlighet i arbetet. Besvären blir bättre under helger och semesterperioder, men de försvinner inte helt. Per är frisk sedan tidigare. Han snusar två dosor varje dag.

Arbetshistoria

Per har arbetat som betongarbetare i 5 år. Under praktikperioder i

samband med sin gymnasieutbildning arbetade han mycket med bilningsmaskiner.

Vid beräkning av Pers exponering framkom att han i sitt arbete har en exponering för hand-arm vibrationer (HAV) som ligger över Arbetsmiljöverkets insatsvärde och som vissa dagar även överskrider gränsvärdet. Bilningsarbete och kompaktering av betong gav den högsta exponeringen. Anmärkningsvärt nog hade Per haft en högre vibrationsexponering under sin gymnasieutbildning än i nuvarande arbete.

Bedömning

Per har symptom och fynd som stämmer överens med begynnande vibrationskada i båda händerna. Han beskriver besvär av vita fingrar, vilket också kan vara vibrationsorsakat. Tidmässigt finns ett samband mellan besvären och hans exponering för HAV i sitt yrke.

När skador uppstått på nerver är det viktigt att man kommer ur exponering för att skadorna inte skall förvärras. Eftersom Per är ung rekommenderades han därför att omskola sig till annat yrke. Hos försäkringskassan kan man ansöka om så kallad omskolningslivränta för att få eko-

nomiskt stöd under omskolningen. Per får också råd att minska sitt snusande för att förbättra cirkulationen i sina händer.

Ytterligare åtgärder

I fall då sjukdom kan ha relation till arbetet eller arbetsmiljön är läkare skyldig att göra en anmälan till Arbetsmiljöverket (AV), som tar ställning till att göra en inspektion av arbetsplatsen. I Pers fall anmäldes både den aktuella arbetsgivaren och hans tidigare gymnasieskola till AV, som vid inspektion av sistanämnda fann brister som skolan måste åtgärda.

För oss på AMM Syd är det glädjande att AV uppmärksammar arbetsmiljön för eleverna på våra praktiska utbildningsprogram. Vi hoppas att elevernas arbetsmiljö skall förbättras och att de ska få undervisning om vilka hälsorisker som finns i deras kommande yrke och om hur de ska undvika att skadas. Vibrations-skador måste förebyggas. När skadorna väl uppstått är det ofta för sent.

Jenny Hanson Rödfalk

ST-läkare i arbets- och miljömedicin
jenny.hansonrodalfalk@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

FAKTARUTA

Minderårigas arbetsmiljö

Arbetsmiljöverket har gjort en speciell författningssamling kring minderårigas arbetsmiljö, [AFS 2012:3](#). I denna framgår bland annat att skolhuvudmännen har ansvar för att den praktikplats som väljs inte innebär risker för att eleven, som kommer att arbeta där, drabbas av ohälsa eller olycksfall i arbetet. Skolhuvudmännen skall också se till att den minderåriga får en introduktion med information om arbetsuppgifterna och dess risker och försäkra sig om att den minderåriga har förstått informationen. Det ska också finnas rutiner för hur introduktion och handledning ska gå till.

Arbetsmiljöverkets insats- och gränsvärden

Arbetsgivaren har i uppgift att undersöka de anställdas genomsnittliga exponering för vibrationer och jämföra den med Arbetsmiljöverkets särskilda bestämmelser för vibrationer ([AFS 2005:15](#)). Om insatsvärdet (100 vibrationspoäng/dag) överskrider innebär det krav på insatser från arbetsgivaren, exempelvis medicinska kontroller och en åtgärdsplan. Gränsvärdet (400 vibrationspoäng/dag) får aldrig överskridas.

VIBRATIONER OCH HUDFÖRÄNDRINGAR

Våren 2018 erhöll Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen (YMDA) en remiss från Arbets- och miljömedicin Syd (AMM) angående en 60-årig man med hudsymtom. Patienten hade sedan 16 års ålder arbetat som svetsare och byggmontör och hade en konstaterad vibrationskada med besvär från nerver, muskler och leder i form av bland annat smärta i armbågar och nedsatt känslighet i händerna.

Samma år fick YMDA en ny remiss från AMM angående en 50-årig man som utretts för vibrationskada. Patienten fick konstaterat vibrationsutlöst Raynauds syndrom (vita fingrar) och polyneuropati, en sjukdom i framför allt nerver i fötter och underben men också i händer och underarmar. Denna patient hade bland annat domningar i händerna. Man kunde också se marmorade fläckar på händerna. Patienten hade jobbat i betongproduktion och använt vibrerande verktyg sedan 1987.

Hudläkare på YMDA kunde konstatera att båda patienterna hade symptom i huden som påminde om livedo reticularis, som yttrade sig som vita och rodnade fläckar i ”fisknätsliknande” mönster på underarmarna och händerna. Ingen av patienterna hade någon annan känd sjukdom som skulle kunna förklara fläckarna.

Livedo reticularis är hudförändringar som ofta uppträder på armar och ben men kan förekomma även på andra ställen på kroppen. Oftast är det helt godartat och förekommer vid köldexponering. Det kan även uppkomma som svar på sjukdom som omfattar flera av kroppens organ eller sjukdomar som indirekt påverkar cirkulationen. Störningen kan uppstå exempelvis genom tryck eller inflammation i kärlväggen, blodpropp

eller skador i artärväggen. Förändringen innebär att blodflödet i huden påverkas vilket ger det specifika mönstret.

Sedan 2018 har vi fått ytterligare några få remisser med samma frågeställning men där patienterna tyvärr inte kommit till YMDA för undersökning. En symtombild som livedo reticularis utlöst av arbete med vibrerande verktyg har enligt vad vi vet inte tidigare beskrivits. Tillståndet är viktigt att notera men det är också viktigt att utesluta andra orsaker. Patienter som utreds för eller har konstaterad vibrationskada och som utvecklar symptom som vid livedo reticularis bör få detta konstaterat. Vi på YMDA ser gärna denna patientgrupp för bedömning.

Annarita Antelmi

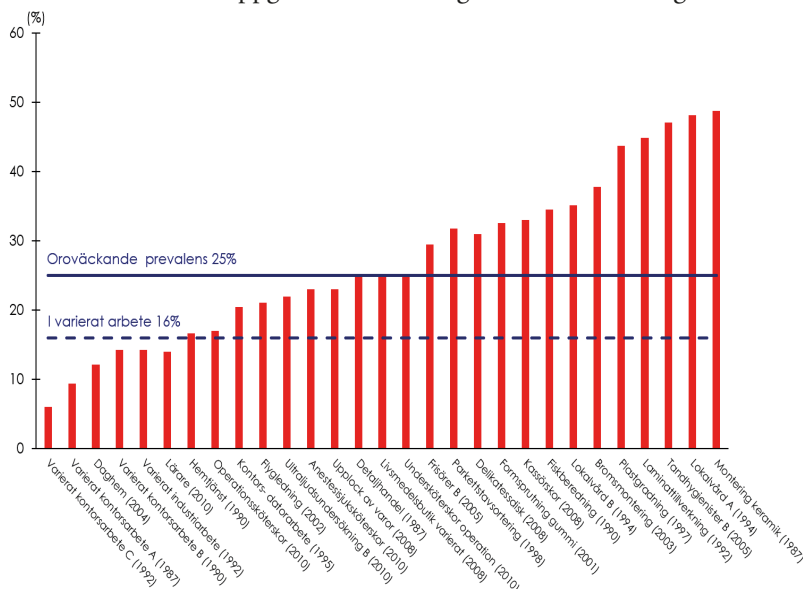
Specialistläkare

annarita.antelmi@skane.se

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen

MEBA LÄGGER RIBBAN!

Sedan 2005 gäller att om en riskbedömning enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter visar att det är motiverat ska arbetsgivaren anordna medicinska kontroller vars innehåll är anpassat till den risk som exponeringen kan innebära för arbetstagarna. MEBA, som står för *Medicinsk kontroll vid Ergonomiskt Belastande Arbete*, är en lämplig metod för att undersöka hela grupper med relativt lika arbetsuppgifter avseende ergonomisk belastning.

Figur. Prevalens av minst en klinisk diagnos i nacke/axlar i kvinnodominerade yrkesgrupper.

	Prevalens av besvär de senaste sju dagarna bland personer med varierat arbete		Prevalens av diagnoser bland personer med varierat arbete		Oroväckande prevalens av diagnoser (%)
	N	%	N	%	
Nacke/axlar					
Kvinnor	2220	36	1127	16	25
Män	664	29	482	9	15
Armbågar/händer					
Kvinnor	2230	19	1063	5	10
Män	664	15	559	3	5
Ländrygg					
Kvinnor	664	29			
Män	420	20			

Tabell. Prevalens av besvär och diagnoser bland personer med rörligt och varierat arbete, samt oroväckande hög förekomst av diagnoser. Antal undersökta (N).

Men låt oss backa bandet. För cirka 30 år sedan utvecklade Arbets- och miljömedicin i Lund en standardiserad klinisk undersökningsmetod. Metoden har sedan dess använts i ett stort antal studier av olika yrkesgrupper. Data från yrkesgrupperna har samlats till en databas. Databasen innehåller yrkesgrupper med repetitivt/ensidigt arbete och referensgrupper (jämförelsegrupper) med rörligt/varierat arbete, vilka bedöms ha lägre risk för besvär/sjukdom i skelett, muskler och leder. I databasen finns information om prevalensen/förekomsten av besvär de senaste sju dagarna samt sjukdomsdiagnoser i rörelseorganen. Genom att undersöka all personal i en arbetsgrupp med MEBA, som är en utveckling av den ursprungliga metoden, och därefter jämföra med referensgrupperna kan man bedöma om prevalensen av diagnoser är oroväckande hög. Men vad är en oroväckande hög prevalens? Om antalet diagnoser i en undersökt grupp är minst 50 procent mer än i referensgrupper med rörligt/varierat arbete finns anledning att misstänka att arbetet orsakar sjukdom i muskler/leder. Vi multiplicerade därför förekomsten av diagnoser bland personer med rörligt/varierat arbete med 1,5 (och rundade av till närmaste heltal). Detta gav nivån för oroväckande hög prevalens, för respektive kroppsregion; nacke/axlar, armbågar/händer och ländrygg (endast besvär) och uppdelat på män/kvinnor. Denna redovisas i diagram, för respektive region, markerat med heldragen linje (exempel se figur). Med en definition av vad en oroväckande hög prevalens av diagnoser står för ökar möjligheten att tolka och använda resultaten av undersökningen i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Vid prevalens av diagnoser över nedan angivna nivåer (tabell) finns skäl att misstänka att den ergonomiska belastningen är riskfylld och åtgärder ska vidtas. I yrken med hög fysisk belastning finns ökad risk att drabbas av smärttillstånd i muskler och leder. Det finns därför ett behov av metoder som kan upptäcka om besvärsförekomsten är förhöjd. Läs mer i AMM Syds [Rapport 19/2019](#).

Jenny Gremark-Simonsen

Ergonom

jenny.gremark-simonsen@skane.se

Arbets- och miljömedicin Syd

(TIDIG) KUNSKAP ÄR MAKT

Cirka 20 000 elever går på yrkesinriktade gymnasieprogram där de utsetts för vibrationer från handhållna verktyg, och där utbildningen leder till ett arbete med fortsatt vibrationsexponering. Många yrkesverksamma drabbas av vibrationsskador och det är inte ovanligt att man tvingas byta karriär mitt i arbetslivet. För den som är ung och knackar på arbetslivets port är det viktigt att känna till de risker som finns i olika yrken och hur man skall arbeta för att få ett långt och hållbart arbetsliv.

Vägen framåt, en samverkan mellan AMM-klinikerna, Sveriges företagshälsor och Arbetsmiljöverket,

har lyft vikten av att tidigt nå ut till unga om riskerna med vibrationer så att de kan göra kompetenta yrkesval och undvika skador senare i arbetslivet. Därför fick HINTA (Hälsosamt INTräde i Arbetslivet) i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om vibrationer som yrkeslärare kan använda i sin undervisning. HINTA är ett nätverk mellan landets AMM-kliniker som syftar till att höja kunskapen om arbetsmiljö och medicinsk studie- och yrkesvägledning för att förebygga arbetsrelaterade sjukdomar hos unga.

En arbetsgrupp har under våren påbörjat arbetet och rekryteringsbrev

har skickats till yrkeslärare för att sätta ihop en referensgrupp. Syftet med referensgruppen är att kunskapsstödet skall utgå från de frågor, problem och förutsättningar som yrkeslärarna själva ser i sin och elevernas vardag. Arbetet skulle vara klart till sommaren 2020 men har påverkats av covid-19 och i dagsläget är det osäkert när det står klart. Gruppen arbetar vidare och hoppas kunna presentera kunskapsstödet så snart som möjligt.

Malin Engfeldt,

Yrkeshygieniker

malin.engfeldt@skane.se

Arbets- och miljömedicin Syd

Swedish Rental

Rentalföretagen är en branschsamverkan mellan organisationerna Swedish Rental och Hyreskedjan. Tillsammans samlar dessa branschorganisationer för maskinuthyrare ett hundratal medlemsföretag. Man samarbetar även med branschens partners och leverantörer. Kunderna, finns främst inom byggindustrin. Jag samtalar med Swedish Rentals Jenny Forsell och Linda Hintze, som båda är engagerade i fokusprojektet om vibrationer.

Vad tycker ni har hänt på de fem år sedan Bulletin senast hade vibrations-tema?

Det tydligaste är att Rentalföretagen blivit så mycket mer medvetna om problematiken runt vibrationer. Vi har under flera föreningsmöten haft vibrationer som återkommande tema. Vi har tidigare inte heller varit medvetna om bristerna i den vibrationsstandard som finns, ISO 5349 (se artikel med Hans Lindell sida 7).

Har detta lett till några förändringar i er verksamhet?

Rentalföretagen har gjort vibrationer till en prioriterad fokusfråga i branschen. Vårt arbetsmiljöutskott har producerat utbildningsmaterial, med bl.a. filmer. Målgruppen är i första hand våra medlemmar med syftet att uthyrarna genom detta ska kunna ge kunderna bättre råd och vägledning. I vårt projekt PSI (personlig säkerhetsintroduktion) tillhandahåller vi säkerhetsblad för våra kunder. Idag finns PSI'er för ca. 2000 produkter. Informationen underhålls i samarbete med våra partners.

Vad behöver göras framöver tycker ni?

Byggarnas attityd behöver förändras! De måste bli mer medvetna och bry sig mer om sin hälsa. Där måste maskinanvändarna, arbetsgivare och fack lyfta frågan tydligare tillsammans. Vi jobbar för att öka uthyrarnas kunskap ännu mer så att de kan ge råd om lämplig maskin och hur man skydd-

Byggnads

Byggnads är fackförening för Sveriges byggnadsarbetare, med över 100 000 medlemmar. Ulf Kvarnström är ombudsman och arbetsmiljöansvarig på Byggnads förbund i Stockholm

Hur har de senaste fem åren sett ut med avseende på arbete med vibrerande verktyg?

Tyvärr kan man fortfarande se ganska tråkiga resultat av detta. Byggindustrins Centrala Arbetsmiljöråd (BCA), som är ett samråds- och samarbetsorgan i arbetsmiljöfrågor mellan Byggföretagen, Byggnads och SEKO, har visat att under perioden har årligen ganska konstant ca. 100 arbetare drabbats av vibrationsskador, med en topp förra året på 108 skadade. Enligt AFA är 34 procent av alla arbetssjukdomar vibrationsrelaterade. Vår Arbetsmiljövecka 2017, med vibrationer som tema, visade att nio av 10 arbetsplatser saknade riskbedömningar av vibrerande verktyg, och de skötte inte medicinska kontroller av sina anställda.

Vilka förändringar har skett i er verksamhet?

Vi har ju infört en årlig Arbetsmiljövecka och 2017 var temat vibrationer. Vi har för skyddsombud utvecklat checklistor för kontroll av hand-armvibrationer. Vi har i samarbete med Umeå universitet tagit fram en vibrations-sticka som hjälp för användare att läsa av användningstid bland annat. Vi har även haft projekt med AMM Syd. Vi har satsat på en informationsinsats på vår hemsida.

dar sig. Befintliga regelverk minskar inte i tillräcklig grad risken för vibrationsskador trots att tekniken i de flesta fall kunde möjliggöra det. Risken för exponering för vibrationer måste hanteras på samma sätt som t.ex. för luftföroreningar. Till exempel med maximala värden för vibrationsnivåer som tar hänsyn till risken för skador, och som begränsar hur mycket en viss typ av maskin får vibrera!

Vilka är viktigast i detta arbete?

Maskinanvändarna och deras arbetsgivare måste förändra sin attityd, bli mer medvetna om riskerna. Samtidigt har vi uthyrare ett ansvar att bistå kunderna på bästa sätt. Nyckelordet är samarbete!

Vad har ni för framtidssyn?

Ljus och positiv! Som rentalföretagare kan vi alltid erbjuda marknadens bästa maskiner. Genom att samverka med våra leverantörer kan vi göra stor skillnad! I det korta perspektivet har vi en ny kampanj på gång 2021. Vi ser också positivt på att vi samarbetar med andra branschorganisationer. Att få fram en ny vibrationsstandard kommer ta tid, men Hans Lindell, som mycket engagerat driver det arbetet är en viktig kraft så även där ser vi ljus på framtiden.

Zoli Mikoczy Redaktör Arbets- och miljömedicin Syd

Jenny Forsell

Linda Hintze

Vilka stora utmaningar inom området ser du?

Den största och viktigaste som jag ser det är att få till väl fungerande rutiner hos arbetsgivare att göra riskbedömningar och medicinska kontroller. De åtgärder som behövs ska vidtas så att inga vibrationsskador inträffar.

Vilka är de viktigaste aktörerna framöver i arbetet med vibrerande verktyg?

Absolut skyddsombuden! De ska kunna ställa krav och de ska bli lyssnade på av arbetsgivarna. De är jätteviktiga aktörer på byggena runt om.

Vad har du för framtidssyn? Ljus? Dyster?

Rätt så mörk! Trots att teknik finns att tillverka verktyg som inte vibrerar så producerar vi vibrations- och arbetsskador. Det tar sådan tid att få fram bra verktyg och maskiner och tiden tycks vara vårt största problem. Och fortfarande måste vi förhandla med arbetsgivare om varför regler inte följs.

Zoli Mikoczy
Redaktör
Arbets- och miljömedicin Syd

Företagshälsovården Feelgood

Carl Antonson är företagsläkare hos FHV Feelgood i Malmö/Lund. Carl bedriver även forskning på Feelgood i samarbete med Centrum för primärvårdsforskning, Lunds universitet, och i ett av sina projekt vill Carl via intervjuer söka svar på varför så många anställda undviker Medicinska kontroller.

Om du blickar 5 år bakåt! Vad ser du har hänt runt arbete med vibrerande verktyg?

Mitt perspektiv är något kortare, men sedan 2016 ser jag att antalet medicinska kontroller som gäller arbete med vibrerande verktyg har ökat markant hos Feelgood i hela Sverige. Från runt 300 stycken år 2016 till uppåt 600 förra året. Feelgood har många stora byggföretag som kunder så det är jättepositivt. Vi jobbar ju för att antalet kontroller ska öka. Samtidigt vill vi att alla vibrationsexponerade ska inkluderas, och där är vi inte. Vi ser också en ökad förståelse i tillverkningsindustrin, där

vi bidrar i större insatser inom arbetsmiljöarbete knutet till vibrationer.

Har din eller er verksamhet förändrats under denna period?

Personligen har jag börjat forska inom vibrations-skador. Jag har också lobbats för att Feelgood ska satsa på forskning och vi är mig veterligen den enda företagshälsan i Sverige som forskar i egen regi. Vi kommer att satsa på en föreläsningsserie i vår på både våra egna kundföretag och andra intresserade företag. Vi satsar också på e-utbildningar i Corona-tider.

Vad är största utmaningen i det fortsatta arbetet?

Att få användare och anställda att komma på undersökningar och medicinska kontroller! Arbetsledning och de ute på golvet har alltför sällan kunskap om vibrations-skador och känner inte till vilka föreskrifter som finns. Vi har ju kunskap sedan lång tid tillbaka och vi måste nå ut med den så den får fotfäste!

Vem eller vilka är viktigast i den processen?

Alla. Jag tror att detta är ett jätteamwork. Alla som har kunskap ska jobba tillsammans. Jag ser framför mig ett jättestort spindelnät där kompetenser möts och lär sig av varandra och har det som gemensam plattform att få ut den samlade kunskapen på golvet. Det är så vi försöker jobba.

Hur ser du på framtiden? Ljus eller mörker?

I mångt och mycket ljus! Vi forskar intensivt och allt verkar gå åt rätt håll, så det är bra. Verktygssidan ser ut att ha en bra utveckling och Hans Lindell har fått till ett fint helhetsgrepp och många drar åt samma håll. Men fortfarande kommer många bli vibrations-skadade och 2020 ska folk inte behöva gå till sitt arbete och bli skadade.

Zoli Mikoczy
Redaktör

Arbets- och miljömedicin Syd

ARBETSMILJÖVERKET

Daniela Profir är handläggare och sakkunnig på vibrationsområdet på AVs Avdelning för regler.

Om du ser 5 år tillbaka, har er verksamhet och verksamheter runt omkring ändrat synen kring arbete med handhållna vibrerande verktyg?

Vi vet att många arbetsgivare brister i sin riskbedömning av arbete med vibrerande arbetsutrustning. Det finns en rad anledningar till det, bland annat att det är svårt att få fram den relevanta vibrationsnivån för en utrustning och hur den påverkas av användning och slitage.

2018-2019 har AV haft fokus på handhållna maskiner inom tillsynsprojektet "Nollvision". Slutrapporten är inte klar ännu men under 2018 har 350 inspektioner gjorts inom projektet och 8 av 10 arbetsplatser har fått sammanlagt 850 krav på att åtgärda brister i arbetsmiljön.

Har det inneburit några konkreta förändringar i er verksamhet?

AV vill fokusera långsiktigt på sakområdet och jobba brett.

Vi vill öka arbetsgivarens kunskaper om riskerna med vibrationer och att uppskattning av vibrationsexponering-

en ingår i riskbedömningen och därmed i arbetsmiljöarbetet.

Vilka utmaningar ser ni finns kvar och har du något förslag på vad som behöver göras härnäst?

Det är inte lätt för arbetsgivaren att göra en uppskattning av vibrations-exponeringen, att bland annat kunna lita på tillverkarens deklarerade vibrationsvärde i bruksanvisningen eller att anlita dyr expertis för mätningar av vibrationsnivåerna i drift, på den egna arbetsplatsen.

Vi behöver främja forskningen på den medicinska sidan, om skademekanismerna och klassificeringen av hur allvarlig en skada är. Vi behöver också få fram bättre samband mellan exponering och uppkomsten av skada.

Vilka är de viktigaste aktörerna i förändringsarbetet kring arbete med vibrerande verktyg?

Svår fråga, jag tycker inte det är enkelt att peka ut vem som är viktigast i förändringsarbetet. Men det gäller att inte glömma att vibrationerna kommer från en maskin som är konstruerad för ett visst ändamål och att det då är viktigt att tillverkaren upprättar en bruksanvisning som uppfyller kraven i

Maskindirektivet och varnar tydligt för riskerna. Sedan ska användaren ta till sig informationen och använda maskinen på avsett sätt och få utbildning av arbetsgivaren om riskerna och instruktioner för säker användning på arbetsplatsen.

Hur ser din framtidssyn ut?

Om samverkan och samarbetet mellan en rad viktiga aktörer fungerar kan det se ljus ut. Förutsättningarna finns då det är många som drar åt samma håll. Goda exempel på arbete med minskning av vibrationsexponeringen behöver lyftas och många behöver hjälpas åt. Dock kan en bli lite fundersam på varför många maskiner fortfarande är konstruerade enligt gammal teknik och används alldeles för länge? Det finns ju lösningar och ny teknik för att minska vibrationsexponeringen och därmed risken för att få en arbetsskada.

Zoli Mikoczy
Redaktör
Arbets- och miljömedicin Syd

RISE - Research Institutes of Sweden

Hans Lindell är forskare vid forskningsinstitutet RISE (Research Institutes of Sweden) med 2800 medarbetare. Hans är sedan många år ledande i Sverige på att hitta tekniska lösningar för att dämpa vibrationer i handhållna verktyg och maskiner.

Senast Bulletin hade Vibrationer som tema var precis fem år sedan och även då blev du intervjuad. Vad har hänt?

Rent generellt ser jag både en större medvetenhet och mer uppmärksamhet runt problematiken med vibrationer. I alla fall i Sverige. Man tar tag i saker bättre och mer beslutsamt idag och det känns som fler är med på "tänket" att problematiken med vibrationer i arbete ska gå att lösa. Det finns stora företag som jobbar bra där både fack och arbetsgivare samarbetar målinriktat. Det är viktigt, för visar de på vettiga lösningar letar sig bättre maskiner och metodik neråt till mindre företag som inte har de allra största musklerna.

Vi har en internationell vibrationsstandard för riskbedömning (ISO 5349) som togs fram på 70-80 talen. Det finns brister här, framförallt med att den inte tar hänsyn till vibrationer över frekvensen 1250 Hz. Detta innebär att skaderisken från maskiner med slag och stötar och högfrekventa vibrationer kraftigt underskattas. Detta gäller verktyg som t ex mutterdragare och tandvårdsinstrument. Det pågår arbete inom ISO-gruppen som ansvarar för denna standard med att få till ett tillägg som hanterar högfrekventa vibrationer. Jag är ordförande i ISO-gruppen och från Sveriges sida anser vi att ett tillägg är synnerligen angeläget som i förlängningen skall ligga till grund för EU:s direktiv.

Hur har dessa fem år förändrat din/er verksamhet?

Bildandet av RISE (tidigare Swerea IVF) gör att flera mindre forskningsinstitut samlas under en hatt. En positiv sak med det är det täta och fina samarbetet med medicinsk forskning. Det är jättespännande att undersöka vibrationers påverkan på biologisk vävnad och celler. Vi ser också att företagsförfrågningar har ökat. Man till-sätter projekt och är

beredd att satsa pengar för att komma tillrätta med vibrationsproblemet vilket är mycket glädjande.

Vilka utmaningar ser ni framöver och vad behöver göras härnäst?

Framförallt vill jag få till fungerande riskbedömningar för högfrekventa maskiner som mutterdragare och tandläkarborrar så att det skapas ett incitament för tillverkarna att åtgärda denna typ av vibrationer.

Jag önskar också att användare ställer krav på låga vibrationer på maskinerna vid inköp i mycket högre grad. Det kommer att driva på utvecklingen mot bättre maskiner. Idag upplever många tillverkare att efterfrågan inte finns. Det är tragiskt eftersom lågvibrerande maskiner går att tillverka. Teknik finns. Absoluta merparten av alla maskiner kan tillverkas så de inte behöver skada människor.

Vilka är de viktigaste aktörerna för fortsatta förändringsarbetet med vibrerande verktyg?

Som jag nämnde tidigare måste maskinköparna ställa krav på låga vibrationer för att skapa en efterfrågan.

Det finns även ett systemfel i att ansvaret att hålla reda på vibrationsexponeringen och att skydda sig ligger på användaren. Vad gäller många andra utsläpp som t ex buller, avgasemissioner m.m. så finns det i många fall absoluta utsläppstak som tillverkaren måste klara. Tyvärr så ligger denna fråga på ett övergripande juridiskt plan som är svårt att förändra men det hade troligen varit den allra mest effektiva åtgärden.

Hur är din framtidssyn? Ljus? Dyster?

Jamen ljus! Vi kommer att kunna komma till rätta med detta men det tar tid och alla berörda samhällsaktörer måste hjälpa till. Tekniska lösningar finns redan till stor del och jag har goda förhoppningar om att tillägg till ISO-standarderna kommer på plats inom en snar framtid. Att vi sprider information på detta sätt är också viktigt och jag välkomnar att Bulletin åter har vibrationer som tema.

Zoli Mikoczy
Redaktör
Arbets- och
miljömedicin Syd

Detta är YMDA

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen i Malmö utreder hudsjukdomar som misstänks ha med arbetet att göra, men även sådana som misstänks orsakade av fritidsaktiviteter och faktorer utanför arbetsmiljön. Remiss behövs för utredning och kan skrivas av läkare, företagssköterska, skyddsombud, tandläkare, försäkringskassa eller arbetsförmedling.

Telefon: 040-33 78 57, 040-33 78 72, 040-33 78 52
Mån-Tis & Tor-Fre kl 10:00 – 12:00, Ons kl 13:00 – 15:00

Fler kontaktuppgifter hittar du på
<https://sodrasjukvardsregionen.se/yrkes-och-miljodermatologi/startside/>

Behöver DU hjälp från AMM Syd?

Så här når du oss:

Mottagning: 046-17 31 85

Lab: 046-17 31 95

Telefontider Mottagning & Lab:

Mån – Tor: 08:30-16:00 Fre: 08:30-15:00

Eller maila till:

amm@skane.se amm@skane.se

Vi har en fråga-svar-funktion för arbets- och miljömedicinska frågor från Blekinge, Kronoberg, Skåne och södra Halland. Miljösköterskor, yrkeshygieniker, miljöhygieniker eller läkare svarar på frågor alternativt hänvisar till den aktör som är mest lämpad att bistå med hjälp.

Telefontider Fråga-svar:

Mån – Fre: 09:00-15:00

Se vår hemsida för mer info:

<https://sodrasjukvardsregionen.se/amm/>

LÄNKHJÄLP

I dagens texter blir det allt vanligare med länkar. Vi använder oss så klart av detta även i Bulletin, och hänvisar i dessa ofta till rapporter eller äldre nummer av Bulletin.

Tyvärr är länknamn till våra hemsidor ofta långa och otympliga att skriva ut i sin helhet. Här kommer lite tips för att lättare hitta:

AMM Syd:s hemsida:

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/>

För rapporter sök vidare under:

Rapporter och sök i kategorierna

För äldre nummer av Bulletin sök i:

Bulletin - Tidigare utgåvor

För kurser - utbildningar sök under:

Utbildningar

För helt klickbara länkar se vår elektroniska utgåva av Bulletin:

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/bulletin/>

Byggföretagen

Byggföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation för bygg-, anläggnings- och specialföretag verkssamma på den svenska byggmarknaden. Charlotta Dieden är arbetsmiljörådgivare på Byggföretagens Region Syd.

Om du blickar 5 år bakåt! Vad har förändrats kring frågor om vibrerande verktyg?

Det finns idag rent allmänt en större medvetenhet och ökade kunskaper kring de ergonomiska riskerna med vibrerande verktyg. Det finns också en annan aktivitet idag kring inköp av verktyg och maskiner. Att större krav ställs på både tillverkare och leverantörer är en viktig faktor. Detta bidrar ju på sikt att dåliga maskinparken sorteras ut. Flera företag har också infört medicinska kontroller för samtliga nyanställda, utöver vad lagstiftningen stadgar, vad avser arm- och handvibrationer, i syfte att få en inledande hälsostatus hos dessa anställda som sedan kan följas upp löpande. Det är en viktig proaktiv insats som kan leda till att vibrationsskador kan förebyggas tidigt, redan efter ett första symptom.

Vilka utmaningar ser ni om du blickar framåt?

Efterfrågan på lågvibrerande verktyg måste bli ännu större. Ju fler företagsom efterfrågar sådana verktyg desto större press ställs på utbudet från tillverkare och leverantörer. Tekniken finns ju. Informationen om verktygens effekter vid användningen och en ev. märkning på verktygen om detta måste också bli bättre. Även här bör större krav kunna ställas på tillverkare och leverantörer. Det är inte alls enkelt idag för de

enskilda arbetsgarnal användarna att själva kunna beräkna t ex maximal användningstid av ett visst verktyg utan skadliga effekter.

En annan utmaning är att få varje arbetstagare/användare av verktygen att i det dagliga arbetet följa de instruktioner och regler som gäller, t ex angiven begränsad användningstid. I grund och botten är detta en arbetsledningsfråga som handlar om att skapa rätt förutsättningar för de anställda och ge tillräckliga kunskaper för en rätt och säker användning.

Vilka aktörer tror du är viktigast i detta arbete?

Som nämnts spelar tillverkare och leverantörer en väldigt viktig roll i att ta fram och tillhandahålla verktyg och maskiner som vibrerar så lite som möjligt. Om utbudet finns är det såklart lika viktigt att ansvariga hos företagen för hyr- och inköp efterfrågar och väljer just de säkraste verktygen. Och när väl verktygen ska användas måste arbetsledningen ge rätt förutsättningar och instruktioner för en säker användning som varje enskild arbetstagare sedan har att följa. Således är det en kedja av aktörer som är beroende av varandra.

Ljus eller dyster framtidssyn?

LJUS! Det finns numera mycket forskning kring vibrationsexponering och vibrationsskador och det gagnar såklart möjligheterna att finna lösningar som minskar riskerna med vibrationer. Hans Lindells forskning kring tekniska lösningar i form av helt vibrationsfria verktyg är ett exempel på initiativ som behöver stödjas och uppmuntras ännu mer. Om vibrationsfria verktyg börjar efterfrågas och tillverkas i stor skala kommer vi ju att få en naturlig sänkning i branschen vad gäller vibrerande verktyg. Redan idag finns leverantörer och tillverkare som står i startgroparna och vill haka på i denna process. Alla aktörer är eniga om att det behövs en samverkan i detta för att uppnå ett mer hållbart arbetsliv!

Zoli Mikoczy
Redaktör

Arbets- och miljömedicin Syd

Bulletin informerar om den arbets- och miljömedicinska samt yrkes- och miljödermatologiska verksamheten vid Medicinsk Service, Skånes Universitetssjukhus i Malmö och Lunds Universitet.

Bulletin utkommer med fyra nummer (varav två tryckta) per år och är gratis.

Adress

Medicinsk Service,
Arbets- och miljömedicin Syd,
223 81 Lund
Tel 046-173185

amm@skane.se

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/>

Elektronisk utgåva

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/bulletin/>

Ansvarig utgivare

Richard Davidsson
richard.davidsson@skane.se

Redaktör & Layout

Zoli Mikoczy
zoli.mikoczy@skane.se

Prenumeration och adressändring

Zoli Mikoczy
zoli.mikoczy@skane.se

Tryck

Media-Tryck, Lunds Universitet

ISSN

2000-3633

Artiklar publicerade i Bulletin får reproduceras mot uppgivande av källa.

LUNDS
UNIVERSITET

